

Legend:

Square brackets: titles, paragraphs and pages

[title of the section or paragraph; SE – ...; GE – ...; PE1 – ...; PE2 – ...; AE – ...]

SE – page in Swiss edition (1935)

GE – page in German edition (1980)

PE1 – page in Polish edition (1986)

PE2 – page in Polish edition (2006)

AE – page in American edition (1979)

Tables: original text and translations, under the tables suggestions of changes in translations and comments

Text of the German original of the book (as in SE edition)	Text of the Polish translation of the book (as in PE1 edition)	Text of the American translation of the book (AE edition)

- Suggestion of changes in Polish translation [PJ – Paweł Jarnicki; Latin passages – Adam Poznański]
- Suggestion of changes in English translation [PJ – Paweł Jarnicki; Latin passages – Adam Poznański]

[RE] – Rainer Egloff's comments

etc.

Additional notes:

1. all comments in tables in [square brackets] are of PJ;
2. colours don't have any meaning – they should help to find the "equivalents" quickly;
3. dark brown – Latin phrases or quotes are to be consulted with classical philologist Adam Poznański;
4. words bolded in the table with original German text contain possible typos or orthography to be corrected.

In the first print of the book (SE) there is a kind of "abstract" of each chapter¹ in the 'contents', in GE edition it is reprinted in the contents and one more time as a kind of "subtitle" or "motto" of each chapter. PE1 is the same as GE, and in PE2 these "abstracts" almost disappeared from the 'contents' but became only chapters' "subtitles".

In this analysis these phrases are compared at the beginnings - in the 'contents' – as in original SE.

In AE all the footnotes are at 167-183 pages and can be found by numbers of footnotes and numbers of the page of each paragraph.

---

¹ Most probably their function was the same as the one of the abstracts at the back cover of nowadays editions.

[title of the book; SE – 1; GE – III and LI; PE1 – 3; PE2 – 29; AE – iii and xxi]

ENTSTEHUNG UND ENTWICKLUNG EINER WISSENSCHAFTLICHEN TATSACHE Einführung in die Lehre vom Denkstil und Denkkollektiv	Powstanie i rozwój faktu naukowego Wprowadzenie do nauki o stylu myślowym i kolektywie myślowym	Genesis and Development of a Scientific Fact

- Powstanie i rozwój faktu naukowego.
Wprowadzenie do nauki o stylu i kolektywie myślowym
- Origin and Development of a Scientific Fact.
Introduction to the science of thought style and thought collective

[PJ] 'Powstanie' or 'Powstawanie'? Title of Darwin's book (*On the origin of species*) is translated into Polish as the latter – in imperfective aspect.

[section title; SE – 5; GE – 1; PE1 – 23; PE2 – 31; AE – xxvii]

Vorwort	Przedmowa	Prologue

- Przedmowa
- Foreword

[paragraph 1; SE – 5; GE – 1; PE1 – 23; PE2 – 31; AE – xxvii]

Was ist eine Tatsache?	Co to jest fakt?	What is a fact?

- Cóż to jest fakt?
- What is a fact?

[paragraph 2; SE – 5; GE – 1; PE1 – 23; PE2 – 31; AE – xxvii]

Man stellt sie als Feststehendes, Bleibendes, vom subjektiven Meinen des Forschers Unabhängiges den vergänglichem Theorien gegenüber.	Przedstawia się go, w przeciwieństwie do przemijających teorii, jako coś pewnego, trwałego, niezależnego od subiektywnego poglądu badacza.	A fact is supposed to be distinguished from transient theories as something definite, permanent, and independent of any subjective interpretation by the scientist.

- Jako coś stałego, trwałego i niezależnego od subiektywnego poglądu badacza przedstawia się go przemijającym teoriom.
- As something firm, permanent, and independent of any subjective opinion of the researcher it is being contrasted with transient theories.

Sie ist das Ziel der Einzelwissenschaften; die Kritik der Methoden, sie zu erlangen, bildet den Gegenstand der Erkenntnistheorie.	Jest celem każdej nauki; analiza dróg doń prowadzących jest przedmiotem teorii poznania.	It is that which the various scientific disciplines aim at. The critique of the methods used to establish it constitutes the subject matter of epistemology.

- Jest celem każdej z nauk; krytyka metod, którymi się go osiąga, stanowi przedmiot teorii poznania.

- It is the aim of each of the sciences; the critique of the methods of attaining it constitutes the subject matter of theory of cognition.

[paragraph 3; SE – 5; GE – 1; PE1 – 23; PE2 – 31; AE – xxvii]

Zumeist begehrt jedoch die Erkenntnistheorie einen grundsätzlichen Fehler:	Często jednak teoria poznania popełnia zasadniczy błąd:	Epistemology often commits a fundamental error:

- Zazwyczaj jednak teoria poznania popełnia podstawowy błąd:
- But theory of cognition commits a fundamental error in most cases:

sie zieht fast ausschließlich uralte Tatsachen des Alltages oder der klassischen Physik als einzig sichere und der Untersuchung würdige in Betracht.	bierze pod uwagę, jako jedynie pewne i godne badania, bardzo stare fakty życia codziennego lub klasycznej fizyki.	almost exclusively it regards well-established facts of everyday life, or those of classical physics, as the only ones that are reliable and worthy of investigation.

- bierze w rachubę jako jedyne pewne i godne badania niemal wyłącznie odwieczne fakty życia codziennego, czy [fakty] fizyki klasycznej.
- it takes into consideration almost exclusively age-old facts of everyday life, or those of classical physics, as the only ones that are certain and worthy of investigation.

So findet schon zu Beginn der Untersuchung eine naive Wertung statt, die sich durch Verflachung der Ergebnisse rächt.	W ten sposób już od początku badanie jest oparte na naiwnej ocenie, co mści się sploteniem wyników.	Valuation based upon such an investigation is inherently naive, with the result that only superficial data are obtained.

- Tak już na samym początku badań ma miejsce naiwne wartościowanie, które mści się sploteniem wyników.
- Thus yet at the very beginning of the investigation a naive valuation takes place, and consequently shallows the results.

[paragraph 4 (indentation lost in Polish editions); SE – 5/6; GE – 1/2; PE1 – 23; PE2 – 31; AE – xxvii/xxviii]

Außerdem gelingt es uns nicht mehr, kritische Einsicht in den Erkenntnismechanismus z. B. der Tatsache, der normale Mensch habe zwei Augen, zu erlangen.	Co więcej, nie udaje się już krytyczne badanie mechanizmu poznania, np. faktu, że normalny człowiek posiada dwoje oczu.	Moreover, we have even lost any critical insight we may once have had into the organic basis of perception, taking for granted the basic fact that a normal person has two eyes.

- Poza tym nieosiągalny jest już dla nas krytyczny wgląd w mechanizm poznania np. w fakt, że normalny człowiek posiada dwoje oczu.
- Moreover, we no longer manage to attain a critical insight into the mechanism of cognition, e.g. the fact that normal man has two eyes.

Sie ist uns selbstverständlich worden, sie dünkt uns fast gar kein Wissen mehr,	Fakt ten stał się dla nas tak oczywisty, że nie wydaje się nam już naukowym,	We have nearly ceased to consider this as even knowledge at all

- Stał się on dla nas oczywisty, rzadko kiedy już zdaje się nam wiedzą,
- It became self-evident to us, it hardly ever seems knowledge to us,

wir fühlen nicht mehr unsere Aktivität bei diesem Erkenntnisakte, nur unsere vollständige Passivität gegenüber einer von uns unabhängigen Macht,	nie czujemy już naszej aktywności. W akcie jego poznania odczuwamy tylko naszą zupełną bierność wobec jakiejs niezależnej mocy	and are no longer conscious of our own participation in perception. Instead, we feel a complete passivity in the face of a power that is independent of us;

- nie odczuwamy już podczas tego aktu poznawczego swojej aktywności, a jedynie swoją zupełną bierność względem niezależnej od nas mocy,
- we no longer feel our activity in this act of cognition, but only our complete passivity in relation to a power that is independent of us,

die wir "Existenz" oder "Realität" nennen.	, którą nazywamy "egzystencją" lub "realnością".	a power we call "existence" or "reality."

- którą zwiemy „istnieniem” lub „realnością”.
- and that we call “existence” or “reality”.

Wir verhalten uns darin wie einer, der alltäglich rituelle oder gewohnheitsmäßige Handlungen mechanisch ausführt:	Zachowujemy się jak ktoś, kto codziennie wykonuje, mechanicznie lub z nawyku, działania rytualne:	In this respect we behave like someone who daily performs ritual or habitual actions mechanically.

- Zachowujemy się w nim [tym akcie] jak ktoś, kto rytualne czy nawykowe codzienne czynności wykonuje mechanicznie:
- We behave therein [in this act] like someone, who mechanically performs everyday ritual or habitual actions:

sie sind ihm keine freien Tätigkeiten mehr, er empfindet Zwang zu solchen und keinen anderen Handlungen.	nie są to już dla niego dowolne czynności, czuje się on zmuszony do wykonywania tych czynności kosztem wszelkich innych.	These are no longer voluntary activities, but ones which we feel compelled to perform to the exclusion of others.

- nie są to już dla niego swobodne działania, doznaje on przymusu [wykonywania] takich i żadnych innych czynności.
- these are no longer free activities for him, he senses compulsion to [perform] such and no others actions.

Oder besser ließe sich vielleicht eine Analogie zum Verhalten eines Menschen aufstellen, der an einer Massenbewegung teilnimmt,	Może dałoby się to lepiej przedstawić przez analogię z zachowaniem człowieka biorącego udział w masowym ruchu,	A better analogy perhaps is the behavior of a person taking part in a mass movement.

- Może lepiej **dałoby się** to **wyłożyć** przez analogię do zachowania **człowieka uczestniczącego** w jakimś masowym ruchu,
- An analogy to behaviour of a **man taking part** in a mass movement **would** perhaps **let to** **expound** it better,

z. B. irgend eines simples Börsenbesuchers , der die panische Baisse nur als äußere Gewalt, als reale Existenz empfindet	np. jakiegoś przypadkowego gościa na giełdzie, który paniczny spadek akcji odczuwa jako skutek zewnętrznej przemocy, jako realny byt ,	Consider, for instance, a casual visitor to the Stock Exchange , who feels the panic selling in a bear market as only an external force existing in reality.

- np. jakiegoś **zwykłego [człowieka]** odwiedzającego giełdę, który **paniczną bessę** odbiera **jedynie** jako zewnętrzną siłę, jako **realne istnienie**
- e.g. a **simple visitor to the stock exchange**, who **senses the panic slump** **only as** an external force, **as an** **real existence**,

und nicht weiß, wie sehr seine eigene Aufregung , deren er sich in der Menge gar nicht bewußt wird, sie mithervorruff .	i nie wie, jak bardzo jego wzburzenie , z którego w tłumie nie zdaje sobie sprawy, współdziała w jego tworzeniu.	He is completely unaware of his own excitement in the throng and hence does not realize how much he may be contributing to the general state [footnote *].
		"Those who join a panic make a panic." H. G. Wells, 1916.—Eds

- i nie wie, jak bardzo jego własne **wzburzenie**, którego w **tłumie** zupełnie **nie jest świadom**, ją **[tę bessę]** **wywołuje**.
- and who doesn't know how much his own **excitement** of which **he is not aware** at all in **the throng** is evoking it [the slump].

Deshalb sind alte Tatsachen des Alltages zur erkenntnistheoretischen Untersuchung zunächst wenig geeignet.	Dlatego wszystkie fakty powszechne są mało przydatne do teoriopoznawczych badań .	Long-established facts of everyday life , then , do not lend themselves to epistemological investigation .

- **Dlatego** **stare** **fakty** życia codziennego nie są **po** co zbyt odpowiednie dla **teoretycznopoznawczych** **badań**.
- **That's why** **ancient** facts of **everyday life** are not **for the time being** very suited to **investigations** of the theory of cognition.

[paragraph 5; SE – 6; GE – 2; PE1 – 23/24; PE2 – 31/32; AE – xxviii]

Auch den klassischen physikalischen Tatsachen haftet der Mißstand praktischer Gewöhnung und theoretischer Abnützung an.	Na faktach fizykalnych również cięży praktyczne przyzwyczajenie i teoretyczne zużycie .	As for the facts of classical physics , here too we are handicapped by being accustomed to them in practice and by the facts themselves being well worn theoretically .

- **Nawet** **fakty** fizyki klasycznej **mają** **wadę** – **praktyczne** **przyzwyczajenie** i **teoretyczne** **zużycie**.

- Even facts of classical physics has a deficiency – practical habituation and theoretical wear and tear.

Ich glaube also, eine "neuere Tatsache", deren Entdeckung nicht weit zurückliegt und die noch nicht allseitig zu erkenntnistheoretischen Zwecken ausgenützt wurde,	Myślę więc, że "nowszy fakt", niedawno odkryty i nieużyty jeszcze w teoriopoznawczych analizach,	I therefore believe that a "more recent fact," discovered not in the remote past and not yet exhausted for epistemological purposes,

- Wierzę więc, że „nowszy fakt”, niedawno odkryty i nieużyty jeszcze ze wszech stron dla celów teoriopoznawczych,
- I therefore believe that a “latter fact”, discovered not long ago and not yet worn out on all sites for purposes of the theory of cognition,

entspreche am besten den Grundsätzen unvoreingenommener Untersuchung.	odpowiada najlepiej wymogom nieuprzedzonych badań.	will conform best to the principles of unbiased investigation.

- najlepiej odpowiada zasadom nieuprzedzonych badań.
- is the most equal to the principles of unbiased investigation.

Eine medizinische Tatsache, deren Wichtigkeit und Anwendbarkeit nicht geleugnet werden kann, ist besonders brauchbar,	Fakt medyczny, którego waga i przydatność nie mogą być kwestionowane, nadaje się do tego,	A medical fact, the importance and applicability of which cannot be denied, is particularly suitable,

- Fakt medyczny, którego wadze i zastosowalności nie można zaprzeczyć, szczególnie się [do tego] nadaje,
- A medical fact, the importance and applicability of which cannot be denied, is particularly suitable,

weil sie sich historisch wie phänomenologisch sehr reich gestaltet.	ponieważ jest historycznie i fenomenologicznie bogaty.	because it also appears to be very rewarding historically and phenomenologically.

- ponieważ jest bardzo bogato ukształtowany [gestaltet] tak historycznie jak i fenomenologicznie.
- because it is very richly formed [gestaltet] in historical as well as in phenomenological respect.

Ich habe eine der bestbewährten medizinischen Tatsachen gewählt, und zwar die Tatsache,	Wybrałem jeden z faktów medycznych najbardziej sprawdzonych, mianowicie fakt,	I have therefore selected one of the best established medical facts: the fact

- Wybrałem jeden z najlepiej sprawdzonych faktów medycznych, mianowicie fakt,
- I have chosen one of the best verified medical facts, namely the fact

daß die sogenannte	że reakcja Wassermanna ma	that the so-called Wassermann

Wassermann-Reaktion zur Syphilis Beziehung hat.	związek z kiłą.	reaction is related to syphilis.

- że **tak zwana** reakcja Wassermanna **ma związek** z kiłą.
- that the **so-called** Wassermann reaction **has connection** to syphilis.

[paragraph 6; SE – 6; GE – 2; PE1 – 24; PE2 – 32; AE – xxviii]

ALSO WIE ENTSTAND UND WORAUS BESTEHT DIESE ERFAHRUNGSTATSACHE?	W jaki więc sposób powstał i z czego składa się ten doświadczalny fakt?	HOW, THEN, DID THIS EMPIRICAL FACT ORIGINATE AND IN WHAT DOES IT CONSIST?

- **Jak powstał** więc i **z czego się składa** ten fakt doświadczalny?
- **How, then, this empirical fact originated** and what **does it consists of?**

[paragraph 7; SE – 6; GE – 2; PE1 – 24; PE2 – 32; AE – xxviii]

Lwów, Polen, im Sommer 1934.	Lwów, Polska w lecie 1934	Lvov, Poland, summer 1934

- Lwów, Polska, w lecie 1934.
- Lwów, Poland, in the summer 1934